

Thesavrvs|| Locorum|| Commvnivm|| Jvrisprvdentiaē

Barbosa, Agostinho

Lipsiæ, 1697

Cap. IX. Tempus, vide supra Præsens. Præteritum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-80071](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-80071)

contradictentem, arbitrio superioris puniendum esse, docet *cap. dilectus 11. extr. de pœnis.*

II.

Temeritas aliena nemini nocere debet, *l. meminere 6. §. si autem, 6. C. unde vi. & ideo temeritas iudicandi non ei, qui iudicatur, sed iudici nocet, cap. temerarium 11. q. 3.*

III.

Temeritas agentium etiam extraordinaria pœna vel animadversione coerceri potest, *l. qui crimen 3. C. de his, qui accusari. l. si uteris 2. Cod. de fid. instr. Concennat. quest. juris sing. lib. 1. q. 8. num. 15.*

IV.

Temeritas sine calumnia etiam cum bona intentione esse potest, *cap. is autem 4. §. nemo mentiens 22. q. 2.* reperimus enim in iure temeritatem duplicem, ita ut ea large considerata contineat sub se calumniam, prævaricationem & tergiversationem, *cap. si quem pœnuerit 8. §. accusatorum temeritas 2. q. 3. & l. 1. ff. ad SCtum Turpill.* & de hac temeritate loquitur etiam textus in *clēm. 1. §. si quis autem præmissorum, de stat. Monach.* ubi Cardin. in princ. dixit, eum temerarium dici, qui scienter & ex proposito, & sine causa rationabili aliquid de prohibitis facit, vel præcepta cum potest facere, negligit, cum in stricta & propria significatione accipiat solummodo, ubi aliquid sine iudicio & inconsideratè, sineque consilio efficitur. Archidiaconus Job. Andr. & Dominic. in *cap. quia plerique. in princ. de offic. ordin. in 6. & de hac acceptione, textus est in d. cap. is autem. §. nemo mentiens, ubi habetur, quod ille, qui falsum dixit, quod putabat esse verum, non sit arguendus mendacii, sed temeritatis, quia falsa incautus credit, ac pro veris æstimat, confer & Cicer. in *quest. 1. Academ.* ubi dixit, temeritatem esse, quando aut falsa, aut incognita res probatur, qua de causa hoc respectu talis facilitatis veniam continere, & inconsultus calor calumnie vitio carere dicitur, *d. cap. si quem pœnuerit*, ac pro subiecta materia aliquando punitur, quandoque non punitur, Pacianus *lib. 2. de probat. cap. 45. n. 80. & consil. 18. n. 36.**

CAP. IIX.

Temperantia, Temperatio.

Axioma I.

Temperantia animæ & corpori prodest, *cap. nihil 28. de consecr. dist. 5. & in moribus. cap. qui Episcopus 2. in princ. 2. dist. 23. & in pœnis infligendis attenditur, cap. disciplina 9. in pr. 49.*

II.

Temperari possunt quædam constitutiones, quædam non, *cap. ult. dist. 14. & aliquando etiam rigor juris ratione ætatis temperatur, cap. ult. extr. de sentent. excomm.*

CAP. IX.

Tempus, vide supra Præfens. Præteritum.

Axioma I.

Tempus consiliorum dator est optimus, ut refert ex Plutarch. Cælius Rhodigin. in *cap. 9. lib. lect. antiq.* Quam ob rem Thales Milesius (ut refert Diogenes) interrogatus, quid esset antiquissimum omnium? respondit, DEUS, qui est ingenuus; quid pulcherrimum? mundus; quid maximum? locus, capit enim omnia; quid velocissimum? mens, discurrit enim per universa; quid fortissimum? necessitas, cuncta enim superat; quid sapientissimum? tempus, nam omnia invenit. De mentis autem velocitate not. Bald. in *l. Aretusian. n. 13. de stat. hom.* quod velocissimum tempus entium sit intellectus, quoniam, ubi tempus non invenitur in motu distinctum, tamen in intellectu reperitur distinctum; præcurrit enim intellectus omnem temporis velocitatem, & ideo intellectus ordinat etiam futura, quia præcurrit, antequam fiant, & sic apparet prius & posterius posse esse in intellectu, licet in tempore naturali sit unum & idem instans. Mortalium enim tempore vita producitur, & tempore consumitur. Pacian. *2. de probat. cap. 25. n. 1.* adeo ut non sine ratione Mythici scriptores tradiderint Saturnum, cuius nomine tempus figurabatur, filios suos devorare solitum, de quo Fulgent. in *cap. 2. in verb. Saturnus. lib. 1. Mythologior.* significantes tempus omnia producere, & omnia ad nihilum redigere, de qua re multa tradit Tiraquell. in *§. 1. gloss. 4. de præscript. pag. 74.* ubi vid.

II.

Tempus ab eo probandum est, qui suam intentionem in tempore fundat, *l. matrem 17. C. de probat. l. sed et si 7. §. Publiciana tempus 14. ff. de publician. act. l. cum actum 17. ff. de negot. gest. Castr. in d. l. matrem. ibique Bart. in 2. lectur. n. 7. & Bald. in princ. num. 3. vers. unde super hoc datur. vol. 1. & Felicet. n. 1. vers. ex quo colligi. Socin. consil. 67. pensatis. n. 2. vol. 4. Ruin. consil. 67. in quest. num. 5. vers. & est regula. vol. 1. Bart. in l. si is qui, in fin. ff. de iure fisci. Bald. in l. si minor. num. 3. vers. item addo. C. de in integr. restitut. & in l. de rebus. C. de donat. ante nupt. Aretin. in *cap. in presentia. n. 17. vers. unde secundum. sub notab. §. col. 4. extr. de probation. ibidemque Dec. n. 51. vers. duodecimo nota. col. 6. Felip. num. 12. vers. in text. ibi non elidit. Salicet. in l. fin. C. an serv. ex suo facto. Alex. consil. 100. super. 1. num. 2. vol. 1. Menoch. de præsumpt. 49. lib. 2. Natta consil. 100. viso in fin. & consil. 177. habet num. 9. & consil. 204. vertitur. n. 11. vers. nam cum necess. vol. 1. consil. 572. valde. num. 17. vers. & hoc procedit. vol. 3. Cephal. consil. 82. beredimas. num. 51. vol. 1. Nec sufficit qualibet temporis probatio, sed oportet, ut sit præcisa & limitata ad illud tempus, quod fuit in iudicium deductum, Negotiant. part. 5. de pignor. membr. 2. n. 44. alioquin si de alio tempore probatio fieret,**

ret, nihil valeret, etiam si in libello clausula illa salutaris esset posita, nimirum peto mihi jus & iustitiam favorabiliter administrari, ratione potissimum ea, quia diversitas temporis facit, ut factum censetur esse diversum, siue sit in causa civili siue criminali, ut ait Natt. *consil. 53. viso. n. 2. vers. venio ad secundum. vol. 1.* Neque etiam temporis probatio facienda est solum, quando tempus est de essentia ipsius obligationis, vel de preferentia unius obligationis ad alterum, vel unius rescritto ad alterum, ut apparet ex *cap. duobus. 14. de rescript. in 6. verum etiam quando tempus est de concomitantia ipsius contractus, ut tradit Bald. in l. 1. n. 13. vers. pone ergo contra re. col. pen. C. si plures una sent.*

Limita I. ut non procedat, quando presumptio esset in favorem illius, qui in tempore se fundavit, tunc etiam onus probandi transferretur vigore presumptionis, Aretin. in *cap. in presentia n. 17. in 5. nomabil. vers. unde secundum Dn. Abb. col. 4. extr. de probat.*

Limita II. non procedere favore fisci agentis hypothecaria adversus privatum, Bart. in l. 1. n. 4. vers. pro cuius evidentia. C. de iure fisci. Bald. in l. si debitor. C. de privil. fisci. Angel. in l. matrem, in fin. C. de probat. Bolognet. in l. 1. vers. sexto ampliatur. ff. solut. matrim. ibidemque Ripa. n. 4. vers. confirmatur. col. 3.

Limita III. in dote, cuius favor operatur, ut si duo instrumenta reperiantur eodem die facta, nec constare possit de illorum prioritate, onus probandi transferretur in illum, qui posteriore loco instrumentum factum esse dixerit, quia privilegium dotis est, ut prius constituta presumatur, Bald. in l. ad exactionem. n. 7. vers. item speciale est in dote. C. de promiss. dot. Dec. in l. in ambiguis, in princ. ff. de R. l.

Limita IV. si concernat favorem pæ causæ vel libertatis, Roman. in *Autent. similiter. num. 30. vers. decima tertia. C. ad L. Falcid. Socin. in d. l. 1. n. 4. cum seq. ff. solut. matrim. ibidemque Ripa. n. 5. vers. stat igitur concl. col. 3. & Jas. n. 3. vers. quarto ampliatur.*

Limita V. non obtinere favore possidentis, *cap. si à sede 31. de prebend. in 6. ubi habetur, quod si unus à Papa vel ejus legato impetraverit beneficium ab ordinario, nec appareat, quæ collatio prior, & quæ posterior sit, presumitur prior facta collatio illius, qui est in possessione, & alleganti contrarium, incumbit onus probandi. Soc. consil. 67. eadem die. col. 3. vers. secundo si probaretur. vol. 2.*

III.

Temporis integritas primum principium non excludit, Bald. *consil. 457. n. 3. vers. ut qualiter cunctis, ponatur. vol. 1. Pacian. 1. consil. 27. n. 37.*

IV.

Tempore egemus, ut aliquid maturius definiamus, *cap. ponderet. 14. dist. 50. & Dominic. ibid. in 2. notab. ubi inquit: Nota quoad hoc, ut quis dicatur facere actum mature, requiritur dilatio temporis, & id, quod sit sine dilazione*

& temporis intervallo, dicitur factum precipitanter, & ordinem corrumpere. Tempus enim, ut Philosophus ait, sapientissimus est monitor, seu ut Nazianzenus dixit, nullus melior est tempore consiliarius. Hinc Cicero prudenter *1. off. sic. quod ille, qui vult effugere illud vitium, ne incognita pro cognitis habeat, iisque temere assentiatur, ad res considerandas & tempus, & diligentiam adhibere debet. vid. Consil. Argent. l. consil. 110. n. 23. cum seqq.*

V.

In solo tempore qui se fundat, dicitur inniti circumventioni temporis, S. volumus. *Aut. de iis, qui ingred. ad appell. Novell. 49. cap. 1. Bald. in consil. 184. col. 1. in fin. vol. 1. Panorm. consil. 71. col. 1. vol. 2. Jas. consil. 159. col. 3. vol. 2. Fichard. consil. 42. n. 7. vol. 2. Vult. 1. Consil. Marpurg. 22. num. 95.*

VI.

Tempus alicui rei præfixum est de forma ipsius rei, Bald. in *Aut. quod supplicatio, in fin. C. de precib. Imp. offer. ibique Salicet. Castr. in l. si ea. in princ. ff. locat. per text. in l. scire 13. §. consequens 4. de excusar. tut. Regner. Sixtin. 1. Consil. Marp. 11. n. 31. Tempus enim ad formam pertinet, Bald. in l. ordo. C. de execut. rei judic. Marfil. consil. 65. num. 4. & consil. 117. n. 5. Socin. jun. consil. 32. n. 10. vol. 2. adeo ut forma dicatur servata, si tempus observetur, d. l. scire oportet 13. §. consequens 4. ff. de excusar. tutor. Unde concessum ad tempus, censetur post tempus esse denegatum, l. si unus 27. §. si cum reo 1. ff. de pact. ubi dicitur, quod pactum factum ad tempus limitatum non extendatur ultra tempus, siquidem quando ad certum tempus contractus aliquis restringitur, transacto illo tempore finitus & nullus contractus censetur, l. cum, qui 41. §. qui ita stipulatur 4. ibique Jas. n. 7. ff. de V. O. Exemplo hoc illustrat Bart. in l. si uno. §. item cum quidam. col. fin. ff. loc. ubi ait, quod famulus conductus ad serviendum pro certo tempore, non potest alio tempore servire, nisi quando obligatus ad certum tempus, puta ad faciendam domum, vel ad scribendum librum, & casu fuisset impeditus, idem asserit ut Bald. in l. liberti. num. 21. vers. dubitatur etiam. col. 4. C. de oper. libert. subjungens, quod quando certum tempus limitatum est operi, quoad principium & finem sui, ita quod sit de forma contractus, tunc quia pactum temporis est pactum formæ, vitare contractum dicitur, nec poni potest pro tempore, quando tempus dat esse rei, & per consequens non veniens vel serviens in tempore, casum sibi imputare debet, l. 1. C. de remilit. Unde etiam videmus, quod procurator constitutus ad certum diem, post tempus agere non possit, sed censetur à procuratore revocatus, Alberic. in l. statu liberum. §. Stichum. ff. de legat. 2. Quid in fideiussore, qui pro certo tempore se obligavit, an finito eo amplius teneatur, statuendum sit, vid. Dd. ad l. si cum Hermes 4. C. locat.*

VII.

Temporis angustia vitiat actum vel contractum, Roman. *consil. 340. quaritur num quid.*

(Ff)

Intel-

Intellige, scilicet in contractibus stricti iuris, sicut est stipulatio; in his enim quando adjectum est tempus, intra quod promissum expediri nequit, contractus redditur nullus, l. 2. §. qui ita 6. de eo, quod cert. loc. l. ult. §. si inter eos 4. ubi Bart. ff. de V. O. & §. loca Instreod.

Limita I. non procedere in contractibus bonæ fidei, ut est emtione, venditione, & similibus, quia in his ad actum explicandum conceditur tempus iudicis arbitrio, l. insulam 58. §. ult. ff. locat.

Limita II. in ultimis voluntatibus, sicut est in solutione legati, vel iis, quæ ultimis voluntatibus comparantur, velut est in gratiis Pontificum, prout quoad prius text. est l. si quis ita 65. ff. de condit. instit. & l. si mibi & tibi 12. §. si quis servos 1. ff. de legat. 1. quoad posterius vero probat Gigas in tract. de pensionibus. q. 27. in fin. per cap. quia cunctis 1. de concess. prebend. & cap. si pluribus 24. de prebend. in 6. ubi hæc ultimis voluntatibus comparantur.

Limita III. in sententiis, ut quæ temporis angustia non viciantur, sed iudicis arbitrio tribuitur tantum temporis, quantum sufficere possit id, quod fuit iudicatum, Roman. d. consil. 348. n. 4. post Goffred. & Hostiens. vid. & Menoch. de arbit. jud. q. cas. 480. per tot.

IX.

Solus temporis situs cursus præscriptionem non operatur, si non habet debitos suos comites, gloss. in cap. duo sunt de offic. ordin. & in l. obligationum fere 44. §. placet 1. ff. de O. & A. Barr. in l. unic. C. de usucap. transform. Vult. 1. Consil. Marpurg. 22. n. 96. vid. supr. lit. P. cap. præscriptio.

X.

Tempus uno modo determinatum non recipit alterius temporis functionem, l. uxori usufructum 35. de usufruct. legat. Bald. in cap. licet de supplend. negligent. Prælator. Jaf. in Authent. supplicatio. Cod. de precib. Imper. offerend. Natta consil. 485. Hyppol. Riminald. consil. 203. & consil. 520. n. 37. & consil. 32. n. 8.

XI.

Tempus capacitatem addere non potest, l. 44. §. 1. de Oblig. & Actor. cap. quanto 4. ubi Dd. de consuetud. cap. 2. de prebend. Cravetta de antiq. temp. p. 4. §. absolutis. n. 10. §. materia. num. 78. Barbat. in cap. nobis. in verb. de sua jurisdictione. ff. de jur. patronat. & in cap. sicut. de elect. Atius lib. 2. cap. 2. de Majest. n. 5.

XII.

Tempus per se crimina non tollit. Bart. in l. eum qui. §. qui ita stipulatus. ff. de V. O. quem refert & sequitur Myns. 4. obs. 35. Guid. Papæ decif. 221. Regner. Sixtin. 3. Consil. Marp. 10. n. 23. Siquidem temporis diuturnitas peccatum non minuit, sed auget, cap. vigilianti 5. extr. de præscript. cap. sicut 17. extr. de regular. cap. eum 5. extr. de eo, qui dux. in matrim. cap. non satis 8. extr. de simon. l. 67. §. 2. de furt. quod tamen disputat Wefemb. 1. consil. 5. n. 33. per l. sed si unus 27. §. si ante. de V. O. unde idem Wefemb. in pa-

nat. ff. ad L. Jul. de adulter. n. 18. vers. etenim, refert diuturnitatem temporis (à commisso delicto effluxi) quamvis non legitimi, poenam minuire, vid. Gloss. & Dd. in l. si diutino 25. de pen. l. querelas. C. de fals. vid. P. Theodorici disp. crim. 16. thes. 4. lit. K. quales autem temporis diuturnitas inducat præsumptiones, vid. apud Carpov. P. 2. Constit. 29. Defin. 11.

XIII.

Tempore qui liberatur, similis est ei, qui facit, l. si pupillus 45. ff. de administrat. tut. Menoch. 3. præsumpt. 135. n. 4. Matth. de Afflict. decif. 13. n. 4. Carpz. P. 2. Constit. 19. Defin. 11. n. 5. Quam Cajac. vocem temporis in illa lege abundare & ad rem nihil pertinere docet in Paul. ibid. Glossa autem de 30. annis explicat.

XIV.

Temporis præsentis ea est natura, ut nulla ratione includat & complectatur futura, nisi dixerit id fuerit adjectum, Grat. consil. 59. n. 27. lib. 1. Alex. consil. 171. n. 1. lib. 6. Corn. consil. 14. n. 5. lib. 1. Paul. de Castr. Jaf. & Dd. in l. si stipulatus. §. cum stipulamur de V. O. Alciat. in l. verbum oportebit. num. 2. vers. quæ ratione. ff. de V. S. fac. l. ult. §. 1. ff. de legat. 2. l. uxorem 41. §. testamentum. 4. ff. de legat. 2. Regner. Sixtin. 1. Consil. Marp. 10. num. 76. imò in dubio verba semper ad solum præsens tempus, & ad ea, quæ illo tempore extitissent, non autem quæ postea evenissent, referantur, l. si ita 7. ff. de aur. & arg. legat. Grat. consil. 59. consultus de tali. num. 32. lib. 1. Menoch. consil. 97. n. 63. l. 1. Paul. de Monte Pico in l. qui se patris n. 42. C. unde liberi. ubi citat ejusdem sententiæ assertorem Bart. in d. l. si ita. l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de V. O.

XV.

Quando in aliqua dispositione sit mentio temporis, nec de quantitate consistit, debet intelligi de decem annis, l. sine præfinitio 23. ff. de pen. & ibi Bart. Bald. in l. 1. C. de postuland. quem refert & sequitur Andr. Barbat. in c. si quorundam. col. 3. de solut. quem textum esse singularem dicit idem Bald. in c. ex literis. col. 3. de consil. Ubi infert ad contractum Emphyteuticum, ubi est posita dictio tempus sine præfinitione, adde Jalon. in l. ita stipulat. col. 3. ff. de V. O. ubi hoc extendit ad contractum. Ultra ipsum hoc clarius tenet Barbat. in rubr. de reb. Eccl. non alien. col. 10. n. 5. idemque dicendum esse in concessionibus & statutis supprimendis aliquam dignitatem & tempus, concludit idem Barbat. in Clem. fin. col. 10. n. 62. de rescript. & secundum novam impressionem Parisiensem est col. 16. vers. sed pone.

XVI.

Tempus præfinitum in odium negligentis non currit ignorantis, sed scienti, l. annus 6. ff. de Calumn. c. ult. extr. de Elect. c. licet 3. extr. de supplend. neglig. prælat. Limita, nisi fiat in favorem alterius, l. nulli 28. C. de Episc. & Cler. c. nos 3. de restam. l. genere mortuo 8. ff. de his, qui notantur infam. ubi Costal.

XVII.

Temporis lapsus in jure quæsitio nunquam inducit verum vel interpretativum consensum. gloss.

gloss. in l. 1. §. pen. de dolo. Bald. in l. cum quis. 7. col. C. de jur. & fact. ignorant.

Limita secus esse in jure quarendo. gloss. in l. si ergo ff. de negot. gest. Bald. in Autb. ad hoc. C. de usur. Valsq. lib. 2. contr. jur. cap. 40. n. 19.

XXII.

Tempus quoties in jure non exprimitur, continuum intelligitur l. 8. ff. de his, qui notant. infam. l. pen. ff. de divers. & temp. prescript. l. 3. C. de dilat.

Quod tamen axioma per se incertum est, & si admitti debet, in iis causis admittitur, in quos non cadit impedimentum, quod facultatem agendi sustineat: E contrario verum est, cum de actionis anno sermo est, utilem semper intelligi C. A. de injur. thes. 32.

XXIX.

Temporis expressi & limitati ea vis est, ut qui ad tempus obligari voluit, non possit obligatus retineri post tempus, l. Imperator 8. in fin. de postul. l. Thais. 41. §. inter a 12. de fideicom. libert. Ant. Faber in C. suo de fideiuss. desin. 5. n. 6. l. si ita quis 21. ubi Zali. de Vulgar. substit. n. 7.

XXIX.

Tempus simpliciter prolatum de anno accipitur, Bald. & Navius in l. 10. C. de usur. idem Bald. in cap. 1. §. Titius filios n. 2. vers. idem nota, si de feud. suer. contr. inter Dom. & agnat. per ill. text. Hippol. de Marfil. sing. 64. Boer. in consuetudin. Bicuricens. tit. de retr. lignagier in verb. si P. acbe- teur. circ. princip. Tiracuell. de retract. gloss. 19. §. 1. n. 7. Gail. 2. obs. 19. n. 12.

XX.

Tempore legis elapso non admittitur purgatio, Gail. 2. obs. 19. n. 11. ratio, quia terminus Legis est peremptorius, cap. pia 1. de Except. in 6. l. fin. ff. de decret. ab ordin. faciend. Panorm. in c. cum in tua n. 1. qui maritum. accusar. poss. Roland. consil. 21. n. 9. vol. 1. incip. extat statutum. Chassan. in consuet. Burg. rubr. 19. §. 10. in verb. dedans l' an & jour.

XXI.

Ad tempus quæ alicubi sunt, ibi esse non intelliguntur, l. ex facto 35. §. rerum 3. ff. de hered. institut. l. si fundus 44. de legat. 3. Finckelthuf. de Jure sepulture thes. 1. in fin.

XXII.

Tempore qui est prior, potior est jure, cap. 1. extr. de majorit. & obed. cap. cum autem. 24. extr. de jure patron. cap. tibi 12. in fin. cap. pen. de rescript. in 6. cap. qui prior 54. de R. I. in 6. l. 29. l. 201. ff. de R. I. cap. 18. eod. in 6. vid. supr. lit. P. cap. Prior.

XXIII.

Temporis tractu non confirmatur, quod ab initio non subsistebat, l. quod 29. ff. de R. I. & ista prioritas non solum consistit in multo tempore, sed etiam consideratur in modico, ut ait Bald. in l. de rebus n. 4. vers. quero quomodo C. de donat. ante nupt. Dec. cons. 689. viso puncto in princ. Gothofred. ad l. 17. C. ad L. Cornel. de fals. add. & Philipp. Matth. ad d. l. 29. ff. de R. I.

XXIV.

Temporis exceptio minoribus non nocet, l. ult. in fin. C. in quib. caus. in integr.

XXV.

Ea, quæ solo temporis tractu non mutantur, semel in esse posita semper præsumuntur, l. si cui 7. §. idem 4. ff. de accusat. l. non omnes 5. §. à Barbaris. 6. ff. de jure milit. cum concordantiis quas tradidit Felin. in cap. scribam de præsumpt. vid. Ludov. Gomez. ad §. rursus Inst. de action. n. 25.

XXVI.

Tempus ei non currit, qui copiam judicis habere non potest, cap. plerumq. 23. extr. de rescript. cap. Pastoralis n. extr. de offic. Ord. cap. cum sic ut 2. extr. de eo, qui mitt. in possess.

XXVII.

Tempus currit ei, qui agere potest, cap. dilectus 28. extr. de V. O. non iuste impedito cap. commiss. 35. de Elect. in 6.

XXVIII.

Tempus in jure quando non definitur, ad arbitrium judicis recurritur arg. l. 1. §. ult. de jur. delib. l. 13. ff. de testib. l. 1. §. fin. de effractor. Gothofr. Ant. disp. feudal. 1. thes. 6. lit. B.

XXIX.

Tempus triginta annorum habetur loco investiturae, Jaf. in l. 2. n. 192. alias 155. C. de jure Emphyt. Pacian. 1. consil. 154. n. 1.

XXX.

Omnis dispositio censetur facta eo tempore, in quod confertur, l. si res 12. ff. de jur. dot. l. 4. C. de donat. ant. nupt. Ant. Faber 36. error. p. n. g. m. c. 2. Frantzk. disp. Inst. 6. q. 1. n. 13.

XXXI.

Verbum quodque exauditur secundum tempus verbi, Zali. 2. consil. 20. num. 13. Gail. 2. obs. 121. n. 4. & 2. obs. 136. n. 2. per l. in delictis 4. §. si extimneus. 1. de noxal. act. Hartm. Pist. 2. q. 36. n. 26. vid. supr. lit. Q. cap. Qualitas.

XXXII.

Tempus contractus & non solutionis in omnibus negotiis est attendendum, Afflic. decis. 194. & decis. 90. Guid. decis. 493. Myrs. 4. O. 1. Gail. 2. obs. 9. n. 3. & obs. 75. n. 3. cum seqq. Ant. Gabr. comm. concl. lib. 3. tit. de solut. & libent. concl. 1. q. 1. Albert. Brun. in tract. de augment. & diminut. concl. ult. vers. sic ex his præmissis n. 1. Corn. consil. 181. n. 70. vers. restat, ut de veniam. lib. 2. Covar. in tract. de collat. numismat. vet. cap. 7. §. unic. n. 2. Jac. Puteus decis. 149. n. 1. lib. 2. Parpal. in l. cum quod n. 23. vers. secunda conclusio ff. si cert. pet. Molin. de usur. contrahit. q. 32. n. 693. Regn. Sixtin. 2. Consil. Marpurg. consil. 13. n. 170. Werner. 1. tr. quod tempus in solutionibus spectandum sit.

XXXIII.

Tempori inserviendum est, cap. si enim 40. §. liberi de penitent. dist. 3. Tempus enim omnia ferre consuevit, Novell. 39. in pref. §. 1. siquidem qualitate temporis res mutantur, cap. ab exordio 2. dist. 35. quinimò & juxta varietatem temporum variantur etiam jura, cap. pen. extr. de consangu. & affinitat. & pro diversitate temporis di-

(FF) 2

versæ

versæ oriuntur actiones l. 3. de impensis in rem. dotal. juxta illud vulgatum: distingue tempora, & concordabis scripturas, l. apud antiquos 21. vers. & sic ex tempore C. de furt. ubi id post Salicet. & alios notat Guid. Pap. in Comment. ad lib. 6. C. tit. 1. pag. 165. n. 1. ita & in contractibus tempus distinguit locationem ab Emphyteusi Weseemb. in parat. de locat. n. 8. In legibus etiam explicandis temporis rationem semper habendam esse, eleganter docet Novella Valentiniani laudata à Cujac. 16. obs. 22. ubi multa in sciendis Legibus non solum sibi vindicat, sed etiam persuadet ratio temporis, non quod præceptorum diversitas placeat, sed quod eventuum qualitas pensius faciat esse judicium, & firmiter constituto robur sit, quoties prior sententiæ magis magisque probatum succurrit, hinc ut & instrumentis tempus adjiciatur, exigat Novell. 47. cap. 1. In testamentis tamen præterquam parentum inter liberos scriptis non opus esse adjici diem & consulem, textus est in Novell. 107. vid. Joh. Sand. lib. 4. de cis. Fris. tit. 1. de fin. 9. sicut nec in contractu pignoris l. pen. §. 1. de pignor. Leges etiam nihilominus confirmatæ dicuntur, etiam si diem vel consulem non habeant l. 3. C. ad Sc. Trebell.

XXXIV.

Tempore necessitatis quod statutum est, cessante necessitate debet utique cessare pariter, quod urgebat, cap. quod pro 1. q. 1. cap. quod pro §. quod ergo 1. q. 7. unde etiam ob necessitatem temporum multos tolerari dicitur in cap. requiritis, §. nisi rigor. cap. necessaria 1. q. 7.

XXXV.

Dispositio collecta in diem, ultra illum locum non habet, & facit, ut ad tempus tantum permittitur, post tempus prohibitum censeatur, l. si unus 27. §. 1. l. Epistola 52. §. de pact. l. statu liberum 11. §. Stichum 1. & l. testamentum 34. §. ult. de legat. 2. Hartm. Pistor. 2. observ. 223. n. 5. ubi enim quod certo anteriori tempore fieri debuit, non sufficit posteriore tempore id celebratum esse l. si quis mihi bona 25. §. iussum 4. de acquir. hered. sic videmus privilegia tempore determinata, finito tempore non porrigi, arg. l. Imperator 8. in fin. de postul. Anton. Faber C. de Usur. legat. lib. 6. tit. 24. de fin. 12. n. 7. Cujus exemplum habemus in privilegio ætatis minorum, quod illa finita cesset, l. 87. §. 1. ubi Gothofred. de legat. 2. Anton. Faber d. loco. P. Christinaus vol. 4. de fin. 50. n. 2. Sic in collatione beneficiorum, tempus sive à jure, sive à fundatore datum ad præsentandum vel conferendum, à die habitæ notitiæ vacationis currere ad effectum, privationis juris conferendi vel præsentandi pro illa vice non ambigitur, per allegata à Nicolao Garzia de benefic. pag. 10. & 2. num. 34. junct. n. 39. Et quidem de momento ad momentum: ita ut post momentum temporis præfixi à notitia vacationis elapsis, qui jus conferendi vel præsentandi habuit, providere non possit, Garzia post alios d. loc. num. 34. sive ult. add. Thom. Zerola in prax. Episcopali pag. 2. verb. devolutio nes. quest. 2. pag. mihi 86. pr. Anton. Faber C. de Ss. Eccles. definit. 35. num. 5. quia actus agen-

tium non debet operari ultra eorum intentionem.

XXXVI.

Temporis lapsus fortior est, quam renunciatio expressa vel tacita, Hieronym. Giach. de syndicat. consil. 1. n. 4. quia ex quo denegatur audientia, processus redditur nullus, Jason consil. 165. col. 2. & consil. 168. col. 2. Vant. de nullit. tit. ex defect. inhabili compar. n. 51. & seq. temporis enim lapsus habet vim pacti de non petendo, l. qui forte 6. ibi: qui tamdiu taceris. de penis. Hering. de fidejuss. cap. 27. n. 4. vid. Amaya ad l. 3. n. 37. C. de apoch. public. Et paria sunt lapsu temporis vel renunciatione excludi, l. 1. §. videntium de success. edict. l. si ea 7. C. qui accusar. poss. Bald. 1. consil. 169. f. unde & hæc tacita renunciatio, quæ ex lapsu temporis inducitur, magis nocere, quam expressa, dicitur, Jason post alios in l. cum quid n. 10. & seq. si cert. petat. Tiraquell. in LL. Connub. gloss. 5. super verb. expressum. Nam quod intra certum tempus fieri debet, postea censetur prohibitum, l. si intra. 23. de statuliber. l. nomen 34. §. ult. de legat. 2. Carpz. P. 5. Resp. 28. n. 7.

XXXVII.

Cujuscunque temporis non extat memoria, neque propria, neque aliena, illud est immemorabile. Sive: Cujuscunque rei initium neminem meminit, nec ab aliis, qui meminerint, auditur, illa dicitur immemorialis. Hinc colligitur: 1. ad tempus immemorabile probandum sufficere testes de auditu alieno ob facti antiquitatem cap. 1. de præscript. in sexto. Carpzov. in Process. Tit. 3. art. 3. n. 60. (2.) non opus esse centum annis ad præscriptionem immemorabilem, sed posse illam vel majorem, vel minorem esse centum annis. Carpz. Part. 2. Constit. 16. Defin. ult.

XXXIX.

Tempus immemorabile tollit juris resistenciam, Bertrand. part. 1. vol. 2. consil. 314. Cachet. consil. 34. n. 45. Klock. de Contribut. sect. 2. cap. 16. num. 117. vid. tract. nostrum de metat. p. 3. sect. 2. cap. 1. num. 11. Temporis enim antiquitas tanta est efficacia, ut omnia à jure in actu aliquo in eodem etiam intervenisse præsumptionem pariatur & inducat, Dec. consil. 222. num. 9. cum suppleat defectum omnem, illudque, quod aliis irritum, nullum atque invalidum est, firmet ac validum reddat, Bald. in l. 1. C. de statu defuncti Balb. de præscript. part. 1. q. 6. n. 8. quinimo usus tam longi temporis præsumitur iustus & legitimus, Cephal. consil. 620. n. 43. vol. 5. Roland. à Valle consil. 3. n. 30. vol. 1. & non tam intelligitur jus præsumere vel fingere, quam revera inducere, Vasq. illustr. q. lib. 2. cap. 14. num. 9. ita tempus immemorabile inducere pactum de non amplius petendo dicitur, Nevizan. consil. 11. n. 8. Ita & renunciationem & repudiationem facit præsumi, Cravert. consil. 380. num. 5. (quod tamen limitatur à Marpurgens. 1. consil. 28. num. 263.) eam etiam vim habet, ut titulum parere possit, l. hoc jure 3. §. ductus 4. ff. de aqua quodid. c. 1. de præscript. in 6. Andr. de Ifern. in c. 1. §. præterea. num. 16. de prohib. feud. alien. per Fridericum Roland. à Valle consil. 66. n. 4. lib. 2. Signorol. consil. 21. n. 20.

n. 20. vers. undecimo probat. Paril. conf. 27. n. 77. & conf. 111. num. 43. & 49. lib. 1. Regner. Sixtin. 1. Confil. Marp. 9. n. 36. quocirca & vim publici fo-
lennisque instrumenti habere censetur, ut pul-
chre not. Matth. de Afflict. decis. 239. in fin. ubi
pro hac sententiâ adducit Innocent. in c. novit. de
judic. & in c. super S. præerea de V. S. Bald. in l. 1.
C. de Emancip. liber. Ant. Gabr. concl. 1. n. 71. de
prescript. Roland. à Valle conf. 3. n. 97. lib. 1. plu-
res effectus vid. supr. lit. P. cap. prescriptio. ax. 20.
conf. cap. PRÆSCRIPTIO.

XXXIX.

Temporalia inter se, & spiritualia inter se re-
cte permittuntur, c. ad questionem 6. extr. de rer.
permutat. at non temporalia cum spiritualibus,
c. ult. extr. cod.

XL.

Temporalium à strepitu quiescere debent Cle-
rici, c. duo sunt in pr. 12. q. 1. nec temporalibus
lucris inhære, c. ex parte 18. de Consib.

XLI.

TEMPUS non est modus tollendæ, nec
inducendæ obligationis, l. obligationum.
44. §. 1. vers. placet. ff. de act. & oblig. §. at
si ita stipuleris. 3. Institut. de verb. obligat.
l. 56. §. qui ita stipulatur. 4. ibiq. Bartol. de
V. O. gloss. verb. ordinem. in cap. cum ex of-
ficio 16. de prescript. Ant. Gomez var. tom.
2. cap. 11. n. 21. Acac. Anton. in comment.
ad l. 1. ff. de condit. & demonstr. verb. cum
dies certus. n. 5. Aloyl. Ricc. in praxi re-
rum fori ecclesiast. decis. 732. in 1. edit. alias
resolut. 509. numer. in 2. edit. & decis. Curie
Archiep. Neapol. 62. n. 4. part. 2. Menoch.
conf. 748. n. 30. Duran. Rotæ decis. 38. n. 29.
[quod videtur maximè verum, quando
obligatio continet aliquid, quod habet
causam momentaneam, & quod potest
momento expediri, & tunc videtur tem-
pus oppositum causa differendæ solutio-
nis, non etiam causa limitandæ obligatio-
nis, ut tradit Bart. in l. cum, qui ita §. qui
ita col. 2. ff. de V. O. unde declara regulam
accipiendam esse de causa solius tempo-
ris, non etiam quando cum tempore
consensus partium aut legis dispositio,
aut alia efficax causa concurrit, Wesemb.
in parat. ff. de O. & A. n. 9. Hegenit. lib. 1.
de possess. cap. 9. n. 5. pag. 176. ita contra-
ctus non temporis adjuncto, sed propria
conventionis forma distingvi, ex l. 8. pr.
mandat. l. 4. de Usur. probat Frantzk. ex-
erc. n. 9. §. 5. n. 5. quod tamen procedere
arbitror, si tempus per se consideretur,
& ratione constitutionis, non etiam si
spectetur ratione probationis: nam tum
ex lapsu temporis fortis oritur præsum-
ptio, vid. Wesemb. in parat. ff. locat. n. 8.
pr. Institut. de literar. obligat. §. 1. Institut. de
usu. cap. pr. Institut. de perpet. & temp. act.]

Limita (1.) non procedere, quando
apparet aliter de mente contrahentium,
vel (2.) quando dies adjicitur obligationi
mero favore debitoris, ita quod creditor
ex parte suâ nihil habeat implere, sed ubi
debitori satisfaciendi aliquid est imple-
dum ex parte creditoris, nec aliter satis-
facere tenetur: tunc nisi sibi intra tem-
pus definitum satisfiat, non tenetur ela-
pso tempore admittere debitorem satis-
faciendum, quia is tenetur servare pro-
missa, quæ certam legem habuerunt ex
forma contractus, ut ait Angel. consil. 199.
vid. Tiraquell. de retract. convent. §. 1. gloss.
2. n. 43. Jaf. in l. cum, qui §. qui ita stipula-
tur. n. 9. col. 4. ff. de V. O. Cagnol. ad l. 2.
n. 63. q. 7. vers. ad doctrinam Bartoli C. de
pact. inter emt. Pacian. 1. de probat. n. 20.
(3.) Aliter limitat Fr. Martini cap. 8. de
censibus n. 5. sensum allegatæ regulæ esse
scribens: Si nihil accedat aliunde, velu-
ti si ex lapsu temporis consensus persona-
rum tolligatur, ut in l. 6. de usur. Amaya
ad l. 3. C. de apoch. publ. num. 37. pag. 273.
Sane (4.) temporis allegatio comparat
viam l. 18. §. quod adjicitur. i. de constitut.
pecun. Wesemb. in comment. C. de O. & A.
n. 37. (5.) Tempus longum mutat natu-
ram contractus initi. Itaque qui ad lon-
gum tempus fundum conduxit, magis in-
telligitur esse emtor; propterea novum
opus nunciare, arbores fructiferas inci-
dere & transferre, fructus pleno jure lu-
crari potest. Ex adverso Collectas & ve-
ctigalia solvere tenetur. Perez. C. de Indi-
ction. n. 29. 31. seq. (6) qui per decennium
alicubi habitat, præsumitur ibi domici-
lium constituisse l. 2. C. de incol. nisi mani-
festo de contrario animo appareat. Brun-
nem. ad l. 2. C. de incol.

XLII.

Tempus ubi certum requiritur, ultimus annus
completus esse debet, nec sufficit inceptus. Hinc
septuaginta anni non nisi integrè completi à mu-
neribus publicis excusant. l. 3. de Jur. Immun.
Perez. C. qui emites n. 3. 7. vid. omnino l. 74. §. 1.
ad Scrum. Trebell.

Limita: in honoribus suscipiendis annus ince-
ptus pro completo habetur. l. 8. de muner.

XLIII.

TEMPUS legis qui non observat, non
dicitur formam legis observare, l. obser-
vare. 4. §. posthac. 6. ff. de offic. Proconf.
Rebuff. in tract. nominat. quest. 14. num. 6.
Gam. Luste. decis. 337. num. 4. Cardof. in
praxi Judicium & Advocat. verb. tempus.
num. 1.

XLIV.

TEMPORE eodem ubi aliquid fit, non
datur prius, nec posterius, l. quidam

(E f) 3

178

in testamento 14. ff. de pecul. leg. Surd. de aliment. tit. 9. q. 29. n. 18.

XLV.

TEMPORALIA ad agendum, sunt perpetua ad excipiendum. Vide supra lib. 1. sub voce agere.

XLVI.

TEMPORE habili aliquid fieri, vel conferri in tempus habile, paria sunt. Vide supra lit. P. cap. Paria.

CAP. X.

Tergiversatio.

Axioma I.

Tergiversatio est deceptio, & sine tergiversatione notorium dicitur, quod nulla arte celari potest, cap. ult. extr. de cohabit. Cleric.

II.

Tergiversari est ab accusatione desistere, cap. 3. quem §. norandum 2. q. 3.

CAP. XI.

Terminus.

Axioma I.

Termini habiles semper sunt supponendi, l. adigere 6. §. quamvis 2. de iure patron. l. 1. §. ult. ad Scit. Tertull. l. ut gradatim 11. §. 1. de muner. & honor. Ant. Faber C. de muner. patrim. num. 12. gloss. ad verb. habent in l. 30. de adopt. Rennem. disput. 9. de iure person. thes. 14. idque maxime si in Legibus sint definiti, l. qui testamento 20. de testam. cap. causam q. 8. de Elect. Tiber. Decian. 1. respons. 55. n. 12. Termini enim a Lege definiti contra Legem coangustari non possunt, l. 15. ff. de pat. dom. secundum legem possunt, l. 21. §. 1. §. de Vulgar. substit.

II.

Qui termini probatorii præfixi prorogationem petit, non tantum ipsam termini assignationem, sed probationem quoque faciendam ratam habere, & eam ratam habendo malle, nulla dubitatio est, l. fin. C. ad Scitum Maced. Dyn. ad c. mitihabitionem n. 7. de R. l. in 6. per l. 1. §. ita autem 2. ff. si tabule null. extab. §. si vero. Novell. de his, qui ingred. ad appell. petitio enim prorogationis termini probatorii scientis, cum errore careat, non potest esse sine consensu, arg. l. 1. §. 2. cum ibi notatis ff. de iudic. Si igitur non est absque consensu, utique in id, quod prorogatum est, & cuius causa id prorogatum est, concessisse probabile est, d. l. ult. §. c. i. extr. de iudiciis.

III.

Terminus juris habetur pro peremptorio, cap. oblat. 57. c. sepē 44. de appellat. l. nemo 3. C. de tempor. appellat. l. 1. ubi Bart. C. de dilat. cap. 2. ibiq. gloss. extr. eod. Jason ad l. fin. n. 6. post Bart. per ill. text. in verb. plus semel, tribui non potest, l. oratione 7. in pr. verb. amplius quam semel, ibi

Castrenf. de fer. Bart. in l. mancipiorum 6. per ill. text. ff. de opt. leg. & in l. cessante, per ill. text. C. quomodo & quando, jud. & in l. si finita §. Julianus. col. 4. ff. de damn. infect. Cappyz. dec. Neapolit. 81. n. 1. Mynt. observ. 71. cent. 1. Cotvazzan. Lucens. decis. 55. n. 1. Cacher. decis. Pedem. 22. n. 4. & exclusive Fischer de Elect. concl. 21. n. 109. etiam in causis summariis, Surd. consil. 97. n. 19. Menoch. consil. 100. n. 271. & quidem multo magis, quam in ordinariis, Jas. ad d. l. fin. n. 11. de dilat. per clem. sepē 2. de V. S. adeo ut si intra terminum nihil probatum sit, is non sit redintegrandus, Cappyz. decis. 82. cum post terminum, nemo debeat audiri, l. ob commissam 21. C. ad l. Jul. de adult. Castr. consil. 150. num. 3. vers. praterea major. vol. 1. tum quia quod tempore determinatum, non debet ulterius porrigi, arg. l. Imperator. §. ff. de postuland. tum quia lapso termino parti adversæ ex eo jus quæsitum esse dicitur, cap. de causis 4. de off. deleg. Bart. in l. 4. ff. de damn. infect. Decius in c. personas, de appell. Cravetta. consil. 167. n. 2. Vult. 3. Consil. Marp. 29. n. 73. vid. supra verbo tempus axioma 3.

IV.

Terminus contractus non est prætergrediendus, l. 24. de pos. neque modus, l. 1. §. 26. ff. eod.

V.

Non est audiendus, qui terminum non vult servare, l. scire 13. §. consequens 4. ff. de Excusat. tit. Panorm. in c. cum nobis de Elect.

VI.

Terminus non currit, ubi disputatur super eo, quod adhuc est expediendum, l. si cum ipse 39. ff. de excusat. tit. l. inim. nullo 39. ff. de minor. Natta consil. 172. n. 16. vol. 1. Vult. 3. Consil. Marp. 29. num. 13.

VII.

Terminis suis sit quisque contentus, cap. si quis Episcopus 7. q. 1. cap. Ecclesias 13. q. 1.

VIII.

Terminum si quis sponte recipiat etiam sine causa, ampliori tempore renunciare videtur, cap. quod. 15. extr. de sentent. & re jud.

IX.

Terminus reo ad comparandum assignatus, assignatur etiam tacite actori, cap. 1. de del. & contum. in 6.

CAP. XII.

Territorium.

Axioma I.

Extra territorium suum nemo est distrahendus. Itaque nemo extra districtum suum ad conferendas annonas pro exercitu, vel ad operandum instruendumve mansiones militum tenetur, & c. Perez. C. de annon. & tribut. num. 26. seq.

II.

Quicquid est intra fines territorii universalis, præsumitur pleno jure esse ejus, cujus est territorium, Ilern. ad cap. 1. §. fin. verb. quidam. col. 1. vers. ea vero de contr. inter mascul. & fem. Socin. 166. col. 2. vers. etiam conclusio. Jon. Kop. pen.